

Eesti õhuruumipoliitika

2024

Sissejuhatus

Eesti õhuruum on maa-ala, territoriaal- ja sisevete ning piiriveekogude Eestile kuuluvate osade kohal asuv õhuruum. Õhuruum on riigile kuuluv ressurss, mida kasutavad nii riiklikud kui ka eraõiguslikud isikud oma eesmärkide saavutamiseks. Riigi ülesanne on jagada seda ressursi soovijate vahel vastavalt vajadustele ning lähtudes kokkulepitud prioriteetidest.

Eesti õhuruumi ja Tallinna lennuinfopiirkonna kasutamise ning lennuliikluse teenindamise tingimused nähakse ette valitsuse tasandil kehtestatud korras¹ nagu ka lennupiirangud õhusõidukitele ning mehitamata õhusõidukitele lendamise piiramiseks lennuohutuse, riigi julgeoleku ja avaliku korra tagamise ning keskkonnakaitse eesmärgil. Tervikuna on oluline, et õhuruumi kasutamise korraldus tagab ressursside sihipärase kasutamise, mis ei too kaasa ebavajalikke piiranguid kasutajatele.

Õhuruumi paindliku kasutamise tagamiseks Eesti õhuruumis moodustas Vabariigi Valitsus Kliimaministeeriumi juurde õhuruumi kasutamise korraldamise komisjoni. Komisjoni kuuluvad Kliimaministeeriumi, Kaitseministeeriumi, Siseministeeriumi, Kaitseväe ja Transpordiameti esindajad. Komisjon jälgib õhuruumi paindliku kasutamise põhimõtete rakendamist Eestis ning teeb ettepanekud nende põhimõtete rakendamiseks.

Õhuruumi kasutamise protseduure tuleb arendada viisil, mis tagab erinevate poolte suurema võimekuse õhuruumiosade ühiskasutuseks tegemata kompromisse lennuohutuses seades eesmärgiks kahjulike mõjude vähendamise keskkonnale nõrgendamata riiklikku julgeolekut. Integreeritud õhuruumi kasutuse saavutamiseks tuleb kõigil pooltel panustada kaasaegsete ja nutikate teabe jagamise lahenduste arendamisse ning rakendamisse.

¹ Vabariigi Valitsuse 18.07.2000 määrus nr 240 "Eesti õhuruumi kasutamine ja lennuliikluse teenindamine Tallinna lennuinfopiirkonnas¹". Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/105072023231>.

LÜHENDID

EANS – Lennuliiklusteeninduse Aktsiaselts, ingl Estonian Air Navigation Service Provider

ANSP – aeronavigatsiooniteenuse osutaja, ingl air navigation service provider

NATO – Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon, ingl North Atlantic Treaty Organisation

NEFAB – Põhja-Euroopa funktsionaalse õhuruumi osa (Eesti, Läti, Norra ja Soome vaheline koostöö vorm), ingl North European Functional Airspace Block

SES – Ühtse Euroopa Taeva algatus, ingl Single European Sky

EUROCONTROL – Euroopa Lennuliikluse Ohutuse Organisatsioon, ingl European Organisation for the Safety of Air Navigation

Koostajad

Kliimaministeerium

Kaitseministeerium

Siseministeerium

Transpordiamet

Politsei- ja Piirivalveamet

Kaitsevägi (õhuvägi)

Lennuliiklusteeninduse Aktsiaselts

1. Eesti õhuruumipoliitika

Mis? Eesti õhuruumipoliitika kajastab Eesti õhuruumi kasutamise ja korraldamise põhimõtteid² tsiviillennunduse ning riikliku lennunduse tarbeks. Õhuruumipoliitika lähtub õhuruumi paindliku kasutamise alusregulatsioonist³. Lisaks Euroopa Parlamendi ja Komisjoni suuniste võetakse õhuruumipoliitika dokumendis arvesse ka NEFAB õhuruumipoliitikat⁴.

Kellele? Eesti õhuruumipoliitika on kasutamiseks **kõikidele õhuruumi kasutajatele** ja õhuruumi kasutamist mõjutavatele partneritele, kelle tegevuse tulemusel avaldub vahetu mõju õhuruumi kasutamisele ehk puudutatud on kõik õhusõidukite pilootidest, lennujuhtidest lasketiirude kasutajate ja mehitamata õhusõidukite käitajateni.

Milleks? Eesti õhuruumipoliitika eesmärgiks on tagada kõikidele õhuruumi kasutajatele **ohutu, tõhus ja korrapärane õhuruumi korraldus**, arvestades keskkonna jätkusuutlikkust, läbilaskevõimet kaasaegsete tehniliste lahenduste kaudu, kulu- ja lennutõhusust ning riigikaitse tegevust riigipiiridest sõltumata. Õhuruumi korraldamise eest vastutavad lennundusseaduses sätestatud ametkonnad ning õhuruumipoliitika dokumendi uuendamise eest vastutab Kliimaministerium.

2. Õhuruumi kasutamise prioriteetide seadmine

Eesti õhuruumi kasutamise korraldamisel on prioriteet tagada **ohutu lennutegevus**. Teine eesmärk on **õhuruumi maksimaalne läbilaskevõime** saavutamine, et tagada **madal hilinevõime tase** ja ühtlasi **minimeerida kahjulikku mõju keskkonnale**. Õhuruumi kasutamise korraldus peab tagama **kaitse lennunduse toimimise** ning võtma arvesse operatiivteenistusliku lennutegevuse vajadusi, et reageerida inimeste elu ja tervist ähvardavale ohule.

Õhuruumi paindliku kasutamise korraldamisel tuleb tasakaalukalt lähtuda kõikide kasutajate vajadustest, kuid õhuruumi kasutamise korraldamisel **eelistatakse suurema hulga kasutajate vajadusi**, riigi terviklike huvisid ja keskkonnakaitse aspekte. Õhuruumi kasutamise piiramise põhjendused peavad olema kaalukad, argumenteeritud ning ajutise piirava iseloomuga. Õhuruumi pikaajaliste piirangute kehtestamise vajaduse põhjustatud ettepanekud saab otsustada ainult Vabariigi Valitsus.

Õhuruumis **riigikaitse** ja kõikide teiste **riigi ülesannete täitmisel** tuleb tagada avaliku võimuga seotud tegevuse ning lennuoperatsioonide tulemuslikkus lähtudes põhimõttest, et õhuruum on ühine ressurss, mida tuleb kasutada tõhusalt ja optimaalselt viisil, mis piirab õhuruumi kasutajate tegevust minimaalselt.

² Eesti õhuruumi poliitika dokument ei kehti eriolukordade puhul.

³ Euroopa Komisjoni määrus nr 2150/2005, 23. detsember 2005, milles sätestatakse ühised eeskirjad õhuruumi paindlikuks kasutamiseks (kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005R2150&qid=1503991174646&from=ET>) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 551/2004, 10. märts 2004, õhuruumi korraldamise ja kasutamise kohta ühtses Euroopa taevases (kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=celex:32004R0551>).

⁴ NEFAB õhuruumipoliitika - NEFAB Airspace Policy (kättesaadav: <http://www.nefab.eu/docs>).

3. Õhuruumi paindliku kasutamise tulemus

Õhuruumi paindliku korraldamise tulemusel:

- tagatakse nii mehitatud kui mehitamata lennunduse samaaegne ohutu lennutegevus;
- tasakaalustatakse kõikide õhuruumi kasutajate ja õhuruumis tegutsemist mõjutavate isikute huvid;
- tagatakse riigi julgeolekuga kindlustamisega seotud tegevused;
- paraneb õhuruumi läbilaskevõime;
- väheneb kahjulik mõju keskkonnale;
- kasvab lendude kulutõhusus lennudistantsi, -aja ja kütuse optimeerimise kaudu;
- soodustatakse digitaalsete tehniliste lahenduste kasutuselevõtmist ning optimeeritakse lennuliikluse haldamise kulusid;
- vähenevad viivitused lennuväljadel ja marsruudil;
- tõhustub tsiviil- ja militaarlennutegevuse koordineerimine ning vastastikune õhuruumi kasutamise ja eraldamise meetodika.

4. Eesti õhuruumi kasutajad

Õhuruumi paindlikku kasutamist korraldab lennundusseaduse alusel **Kliimaministeeriumi** juures tegutsev **õhuruumi kasutamise korraldamise komisjon**⁵, kellel on keskne roll ettepanekute hindamisel ja eriarvamuste lahendamisel lähtudes Eesti tulemuslikkuse kavas⁶ seatud keskkonna, lendude tõhususe ja õhuruumi läbilaskevõimega seonduvatest eesmärkidest ning mõõdikutest.

Eesti õhuruumi liigitub kasutajate vahel järgmiselt:

1. **tsiviillennundus** (äriline lennutegevus, sh äriline lennutransport ning mitteäriline lennutegevus mehitatud ja mehitamata õhusõidukitega), sh:

- 1.1. **äriline lennutegevus** hõlmab endas Eesti lennuväljadelt väljuvaid ja saabuvaid, Eestis riigisiselt- ning üle Eesti territooriumi toimuvaid reisijate- või kaubaveoga seotud lende.

Kvaliteetsed lennuühendused Eestist võimalikult paljudesse sihtkohtadesse on riigile oluliseks prioriteediks, kuna sagedased ühendused tagavad hea

⁵ Lennundusseaduse §7³ lõike 1 alusel Vabariigi Valitsuse moodustatud komisjon.

⁶ Tulemuslikkuse kava nõue tuleneb Euroopa Komisjoni rakendusmäärusest (EL) 2019/317 artiklist 10. Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:02019R0317-20211116>.

majanduskeskkonna ja konkurentsivõime kasvu. Samuti on väga oluline tagada Eestist üle lendavate lendude arvu kvaliteetne teenindamine ja regulaarne kasv;

1.2. **äriliste eesmärkideta lennutegevus** hõlmab endas kõiki neid õhuruumi tsiviilkasutajaid, kes tegutsevad õhuruumis muul eesmärgil⁷. Nendeks kasutajateks on erapiloodid, kerg- ja ülikergõhusõidukeid käitavad piloodid. Eestis kasutavad erapiloodid õhuruumi aastaringselt, ülikergõhusõidukite tegevus on valdavalt sesoonne ja kasvab enamasti suvisel aastaajal. Äriliste eesmärkideta lennutegevuses kasutatakse valdavalt mittekontrollitavat õhuruumi⁸, aga ka kontrollitavat õhuruumi⁹.

2. **riiklik lennundus ja kaitselennundus** on avaliku võimu volitusi omava asutuse, isiku või tema nimel avalikes huvides ning riigi kontrolli all toimuv lennundustegevus, sealhulgas riigi sõjalise kaitse, tollijärelevalve, päästesündmuse lahendamise, keskkonnakaitse, politsei ülesande täitmise või muu avaliku korra või riigi julgeoleku tagamisega seotud lennundustegevus mehitatud ja mehitamata õhusõidukitega, samuti rahvusvahelise organisatsiooni avalikes huvides korraldatud ja tema kontrolli all toimuv lennundustegevus.

Riikliku lennunduse alla kuuluvad avaliku võimuga seotud asutuste ja avalikes huvides toimuvad lennud, sh meditsiini- ning pääste- ja otsingulennud. Eestile on riikliku lennundustegevuse raames oluline tagada turvaline ning stabiilne sise- ja välisjulgeolek.

Kaitselennunduse ja sõjalise riigikaitse eesmärk on ennetada sõjalisi ohte ning vajaduse korral riiki edukalt kaitsta. Sõjaline riigikaitse tugineb iseseisvale kaitsevõimele ja kollektiivkaitsel. Kaitselennundus toimib Eesti õhuruumis aastaringselt osana iseseisvast kaitsevõimest ja NATO kollektiivkaitsel tugevdatud kaitsehoiakust ning heidutusest.

5. Piiriülene koostöö

Õhuruumi korraldamisel võetakse koostöös naaberriikidega arvesse riigipiiri ja/või lennuinfopiirkonna ülese õhuruumi kasutuse vajadusi, mis võivad olla nii tsiviil- kui militaarotstarbelised. Piiriülese tegevusega seotud tsiviillennuliiklusteeninduse üksused, sõjalise lennuliiklusteeninduse üksused ja/või sõjalised kontrolliüksused tagavad ühised normid ning kokkulepped lennuliikluse eriolukordade haldamiseks ja õhuruumi korraldamiseks reaalajas.

NEFAB koostöövormi raames on riikide aeronavigatsiooniteenuse osutajate ja ametiasutuste vahel välja töötatud lahendus, kus õhuruumi kasutajad saavad vabalt valida lennumarsruuti ehk kasutada trassivaba õhuruumi (ingl free route airspace), mis annab lennuettevõtjatele võimaluse

⁷ Eesti õhusõidukite registris on ligilähedasel 130 üldlennunduses käitatavat õhusõidukit.

⁸ Mittekontrollitav õhuruum on Eestis kõrguseni FL 95 (milleks on kuni 3000 meetrit maapinnast), välja arvatud Tallinna ja Tartu lennujaama lähenemisalad ning Tallinna, Tartu ja Ämari lähialad.

⁹ Kontrollitav õhuruum on piiritletud õhuruum, kus lennujuhtimisteenust osutatakse vastavalt õhuruumi klassifikatsioonile.

optimeerida lendude ajagraafikuid ja säästa kütust, mis tervikuna aitab vähendada lendude käitamisega seotud kulusid ja vähendada negatiivseid keskkonnamõjusid.